

NORGES VASSDRAGS- OG ENERGIDIREKTORAT
(NVE)
Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO

Saksbehandler, innvalgstelefon

Sunniva Eide Sunde, 69247111

Høringsuttalelse - Kraftutbygging – melding og forslag til konsekvensutredningsprogram for Randselva kraftverk i Jevnaker - Ringerike og Hole kommuner

Statsforvalteren avgir høringsuttalelse til melding og forslag om konsekvensutredningsprogram for Randselva kraftverk. Innspill som berører forurenset grunn og elved sediment ved Viul er gitt i samråd med Miljødirektoratet.

Vi viser til høring av melding og forslag til konsekvensutredningsprogram for Randselva kraftverk i Jevnaker, Ringerike og Hole kommuner, mottatt 20.01.2023.

Bakgrunn

Norges vassdrags- og energidirektorat, NVE, har mottatt melding fra Viul kraft AS om utbygging av Randselva kraftverk i Jevnaker, Ringerike og Hole kommuner. Kraftverket er planlagt med inntak i Randselva ved Bergerfoss. Vannet føres gjennom et tunnelsystem ned til utløpet innerst i Steinsfjorden nedstrøms Åsa kraftverk. Det skal fortsatt produseres kraft i de eksisterende kraftverkene i Randselva, men de er av eldre dato og har et behov for oppgradering. Randselva kraftverk gir økt kraftproduksjon med regulerbar kraft, og reduserer behovet for investeringer i eksisterende kraftverk i Randselva. Med planlagt tunnelutløp i Steinsfjorden, blir det mindre vann i Randselva og Storelva. Det overførte vannet må passere via Kroksund og ut i Tyrifjorden. Som følge av økt vannføring er det nødvendig å åpne opp veifyllingen på E16 som ligger nord i Kroksund. Dagens fylling vil erstattes med bro.

Randselva kraftverk vil utnytte reguleringsmagasinet i Randsfjorden, men driften av et nytt kraftverk vil være knyttet til vilkårene i gjeldende manøvreringsreglement.

Gjennom høring av meldingen og forslaget til KU-program ønsker NVE å få innspill til hvilke utredninger som bør gjennomføres før det utarbeides konsesjonssøknad om bygging av kraftverket.

Forventede virkninger av tiltaket

Randselva kraftverk vil gi reduserte vannføringer i Randselva og i Storelva, og vannføringsdynamikken i elvene vil endres. De største endringene i vannføringene vil være i Randselva på strekningen Randsfjorden til Hønefoss, før samløpet med Begna. Herfra og ut til Tyrifjorden vil endringene i vannføringsdynamikken bli mindre. Flomvannføringene i Randselva og Storelva vil bli redusert som følge av utbyggingen.

Vannføringen inn i Steinsfjorden vil øke betraktelig som følge av utbyggingen, og vannutskiftningen i Steinsfjorden etter utbygging vil i hovedsak gå fra Steinsfjorden til Tyrifjorden. Det forventes endringer i strømningsmønster, vanntemperatur og isforhold i Steinsfjorden, i Kroksund og noe ut i Tyrifjorden som følge av utbyggingen.

Virkningene av tiltaket på landskapet vil hovedsakelig være knyttet til de arealene som direkte påvirkes av tiltaket, slik som strandsonen langs Randelva og Storelva, anleggsveier, tunnelportaler, områder for permanente eller midlertidige deponier og inngrep knyttet til kraftstasjon ved Steinsfjorden og åpning av Kroksund.

Naturverdier i influensområdet

Influensområdet til Randselva kraftverk har betydelige botaniske verdier, og i og langs vassdraget finnes mange sårbare og truede naturtyper og arter. Kraftverket vil hovedsakelig berøre vannområder med tilhørende kantsone.

Det er flere områder langs Tyrifjorden, Steinsfjorden, Storelva og Randselva som er vernet etter naturmangfoldloven. Formålet med naturreservatene er å bevare truet, sjelden og sårbar natur i form av et stort våtmarksområde med tilhørende biologisk mangfold. For biotopvernet er formålet å bevare et område med særskilt betydning som økologisk funksjonsområde for våtmarksfugler. Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat består også av Ramsarområder, og omfattes av Ramsarkonvensjonen. I influensområdet inngår også verneområder i skog. Viulkastet naturreservat og Rankedal naturreservat ligger begge langs Randselva. I skogområdet mellom Klekken og Åsa ligger Ultvedtjern naturreservat og landskapsvernområde.

I Tyrifjorden finnes det også to storørretbestander, der den ene gyter i Randselva og den andre i utløpselva fra Tyrifjorden. Bestanden som gyter i Randselva er blant de mest storvokste i landet, og Miljødirektoratet har foreslått at Randselva, Storelva og Tyrifjorden skal bli et av Norges storørretvassdrag.

Det er også en bestand av elvemusling på strekningen. Elvemusling er en nasjonalt viktig art og er på den Norske rødliste som sårbar (VU).

Steinsfjorden regnes som en av de to viktigste lokalitetene for edelkreps i Norge. Det er også en god bestand av edelkreps i resten av Tyrifjorden. Edelkreps er sårbar for forurensning og vannkvaliteten er av stor betydning for artens trivsel og overlevelse. Edelkreps er på den Norske rødlisten som «sterkt truet» (EN). Det er åpnet for krepsering i Steinsfjorden og Tyrifjorden. Det må utredes om overføring av vann kan gi endringer i bestanden og dermed en endring i fangster.

Statsforvalterens kommentarer til utredningsbehov

Som del av melding om Randselva kraftverk, har tiltakshaver Viul kraft utarbeidet forslag til konsekvensutredningsprogram, som tar utgangspunkt i NVEs disposisjon og standardtekst til utredningsprogram.

Statsforvalteren har følgende kommentarer til utredningsbehov. Høringsinnspill som berører forurenset grunn og elvesediment ved industriområdet ved Viul er gitt i samråd med Miljødirektoratet.

Naturmangfold

Storørretbestanden i Randselva

Det må utredes for effekten av tiltaket på storørretbestanden i Randselva, samt muligheter for avbøtende tiltak for å redusere påvirkningen, og om mulig forbedre forholdene, for storørreten. Dette bør omfatte utredning av tiltak for å redusere stranding av fisk, stabilisering av vannføringer i kritiske perioder, styrking av gyte- og oppvekstområder, samt tiltak for å åpne strekningen ovenfor Viulbassenget for storørret. Her bør det utredes for fiskepassasje både forbi Viuldammen og Løkkedammen. Dersom det åpnes for fiskepassasje forbi Viuldammen og evt. også Løkkedammen, må det utredes for tiltak for å redusere turbintap av ørret inn i tunnelen. Det må også utredes for et manøvreringsreglement tilpasset storørretens økologiske funksjoner med tilstrekkelige robuste gyte- og oppvekstområder.

Randselva er i dag klassifisert som er sterkt modifisert vannforekomst, med vedtatt miljømål *godt økologisk potensial* (GØP). Tiltak for å bedre vandre- og gyteforhold for storørret er i henhold til regional vannforvaltningsplan nødvendig for å oppnå miljømålet om GØP.

Naturresevater i Randselva og Storelva

Naturresevaterne Hovsenga og Nordre Tyrifjorden samt Storelva inneholder verdifulle geomorfologiske formasjoner og naturtyper som mudderbanker, bukter, evjer og viker, kroksjøer, flomdammer og meandrerende elvepartier. Dette er artsrike naturtyper skapt av et levende elveløp over tid. Vannføringen danner grunnlaget for opprettholdelse og utvikling av disse naturtypene og er derfor også et premiss for bevaring av verneverdiene. Disse naturtypene er sterkt presset i Norge og internasjonalt, blant annet grunnet kraftutbygging. Det må derfor nøye utredes hvilken effekt endret vannføring og vannkjemi får for naturtypene og artene i de vernede områdene og langs elveløpet.

Det er spesielt viktig å utrede konsekvensen for Ramsar-områdene; Lamyra, Synneren og Juveren i nedre del av Storelva, Averøya (elvedeltaet ved Storelvas utløp til Nordfjorden) samt mulig påvirkning av Karlsrudtangen (elvedeltaet ved Sognas utløp til Nordfjorden). Vi har et viktig internasjonalt ansvar for Ramsarområdene. Det bør utredes om det finnes alternative løsninger som ikke medfører negativ påvirkning på elveløpet og naturmangfoldet i Ramsarområdene.

Verneområder i Steinsfjorden og Tyrifjorden

Steinsfjorden Biotopvernområde og Steinsvika naturresevat består av grunne, næringsrike vannarealer og sumpmarker som er viktige for våtmarksfugl gjennom hele den isfrie tiden av året. Det må utredes hvilke konsekvenser økt vannføring inn i Steinsfjorden kan ha for områdenes flora og fauna, og særlig økologiske funksjoner for fugl (rasting, hekking, næringssøk og opphold). Det bør også utredes hvilke følger mulig økt fritidsaktivitet, som følge av bedre vannkvalitet i Steinsfjorden, kan ha for verneområdene i sommerhalvåret.

Strømforholdene i Storøysundet gir isfrie områder av stor betydning for overvintrende fugler. Det må utredes om åpningen av Kroksund kan føre med seg endringer i strømningsforholdene som kan påvirke overvintringsområdene i Storøysundet-Sælabonn naturresevat.

Ultvedtjern naturreservat og landskapsvernområde

Disse verneområdene består av kalkbetingede naturtyper med rike forekomster av kalkkrevende arter, samt kalksjøer (utvalgt naturtype etter naturmangfoldloven) og ekstremrik kalkmyr. Verneområdene ligger i influensområdet for tunellen. Som det nevnes i meldingen, kan tunell i den porøse berggrunnen medføre fare for tapping av tjernene og senking av grunnvannsspeilet. Det må utredes konsekvenser av endret vannhusholdning for naturmangfoldet i disse kalkområdene.

Effekter på Steinsfjorden

Overføring av vann fra Randsfjorden til Steinsfjorden vil ha betydning for vannkvaliteten og økosystemet i fjorden. Det må utredes hvilke effekter overføring av vann vil ha for vannvegetasjon, fugl og vannlevende arter. Det må gjennomføres undersøkelser/kunnskapsinnhenting om fiskesamfunnet i innsjøøkosystemet i Steinsfjorden samt miljøforholdene/-variablene som karakteriseres og strukturerer dette. Ut ifra dette må det vurderes hvordan den aktuelle overføringen fra Randselva til Steinsfjorden vil påvirke fysiske miljøvariabler (som temperatur, sikt), næringsomsetning og biologiske produksjonsforhold, med innvirkning på bl.a. fiskesamfunnet og den viktige bestanden av edelkreps.

Fjerning av steinfyllingene ved Kroksund vil ha påvirkning på vannutskifting og øke samspillet med Tyrifjorden. Det må utredes hvilken virkning dette vil ha for begge fjordene.

Forurensning og vannkvalitet

Det nedlagte industriområdet på Viul har tilført Randselva og Tyrifjorden forurensning i form av bl.a. fluorerte forbindelser (PFAS). Dette har ført til at vannforekomsten i elva *Randselva Askerudfoss – Viulfoss* har dårlig kjemisk tilstand. Det er svært høye verdier av PFAS i fisk og sedimenter særlig fra Viul og ned til Viul kraftstasjon. Det må utredes hvordan redusert vannføring i Randselva kan påvirke spredning av PFAS til vassdraget – og videre nedstrøms Viul Kraftstasjon. Statsforvalteren er kjent med at Miljødirektoratet i 2022 påla Huthamaki Norway AS å gjennomføre tiltak for å rydde opp i forurenset grunn og tilgrensende elvebunn nedenfor eiendommen på Viul. Frist for å gjennomføre tiltakene er i henhold til pålegget 1. januar 2024.

I tillegg planlegger Miljødirektoratet å pålegge Huthamaki Norway AS tiltaksrettede undersøkelser og avklaringer knyttet til kommende oppryddingstiltak i Svarthølen. Det vil i omfang være et større tiltak enn oppryddingstiltaket på eiendommen.

Utbygging av ny kraftstasjon i Randselva må utrede om etablering av Randselva kraftverk kan føre til uakseptabel påvirkning på saneringsarbeidet av forurenset grunn og elvebunn ved Viul/Svarthølen og om disse påvirkningene kan komme i konflikt med foreslåtte/planlagte tiltak. Mulige avbøtende tiltak må vurderes og diskuteres. Dette bør tas med i en konsekvensvurdering.

Reduserte tilførsler av vann til Randselva og økt vanntilførsel til Steinsfjorden og videre ut i Tyrifjorden via Kroksund har potensiale til å påvirke økologisk og kjemisk tilstand i vannforekomstene. Det må utredes hvilken effekt etableringen av Randselva kraftverk vil ha på økologisk og kjemisk tilstand i Randselva, Storelva, Steinsfjorden og Tyrifjorden.

Med hilsen

Karsten Butenschøn
seksjonssjef

Sunniva Eide Sunde
rådgiver

Klima- og miljøvernavdelingen

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

Ringerike kommune

Hole kommune

Miljødirektoratet

Tyrifjorden vannområde

Randsfjorden vannområde